

Ljudi bez adrese

Zoran Grujić Gruja

OTVORENA KNJIGA

BEOGRAD 2024.

PATER FAMILIAS

—

1.

Srbija, u jesen 1991. godine.

– Znao sam ja, još prošle godine, da će u državi da nastane neki kaos, čim sam u fri-šopu na bugarskoj granici onom zrikavom Bugarinu platio u dinarima, a on mi vratio kusur u nemačkim markama – začuo se tatin glas iz kupatila čak do dnevne sobe.

On, odnedavno, kad se brije, ne koristi ogledalo. Sad se brije po sećanju. Deda kaže da je to neki poremećaj.

– Kad se obrijem, održaćemo jedan porodični sastanak, na kome ću ja voditi glavnu reč – saopštio nam je tata vireći kroz odškrinuta vrata.

Iz toaleta je izašao unakaženog lica, sa brojnim posekotinama koje je prekrio iscepanim komadićima novina. Izveštio se, malo. Do nedavno mu je trebala skoro cela rubrika „Među nama” iz „Politike”.

– Jednom ćeš se tako zaklati – upozorio ga je deda.

– Daleko bilo – uzviknula je mama.

Izgleda da je tata imao nešto važno da nam saopšti, jer se popeo na stolicu. Odozgore nas je prostrelio ozbiljnim pogledom.

Deda se okrenuo ka mami i meni.

– I posle, ja izlapeo.

– Dragi moji ukućani – započe tata – zla vremena su došla. Uvodim vandredno stanje u našu kuću, to jest stan. Detaljnije instrukcije će biti okačene na vratima klozeta. Nas više ne interesuje šta se događa napolju, a događa se.

Mi smo rekli:

– Jeste, događa se.

Tata je zadovoljno klimnuo glavom i nastavio:

– Nas politika, i ova sad krnja država više ne zanimaju, podvlačim, ne za-ni-ma-ju. Oni su oni, a mi smo mi. Naša porodica mora da se sačuva do krajnosti. Zabranjuje se, strogo, učlanjivanje u bilo koju političku partiju, čitanje novina, slušanje radija i gledanje televizora.

– Televizor si već izbacio iz stana kroz prozor. I to pravo poštaru na glavu. Umalo da ubiješ čoveka – primetio je deda.

– Poštar je jedan, rekao bih, veliki folirant. Sve bi uradio da iskamči bolovanje. I nije tačno da mu je TV pao na glavu, već samo šustikla – reče tata.

– Mogao bi da odeš do bolnice, da ga posetiš – predložila je mama.

– Ne pada mi na pamet. Ako poštar podlegne od nepostojećih povreda, mogu samo da se skrušenog izgleda pojavim na sahrani i da mu se ćutke izvinim. Dakle, gde sam ono stao? Ah, da. Takođe ne dozvoljavam: širenje istinitih i lažnih vesti i glasina raznih. Jer u sebi podjednako sadrže uznemirujući dramski naboj. Sad kad nam se naša domovina Jugoslavija raspada i rat uveliko bukti, proglašavam jedan opšti dremež u našoj porodici, medveđi, zimski san, takoreći. Sve dok se istorija, koja napolju upravo divlja, ne smiri. Kad na našu terasu sleti golub, i ako se ne posere, tada ćemo znati da je to vesnik mira i moći ćemo da odahnemo.

– A zar ne bi trebalo da u kljunu drži onu grančicu mira?

– Ajde, bre, ženo, pa nećemo sad u sitna crevca.

– A čekaj, čekaj – priseti se mama – pošto ima puno zabrana, još da te pitam. Hoću li ja biti autonomna po pitanju šporeta?

– Ma, naravno – odgovorio je tata.

Deda je počeo da se krsti.

– Boga molim da se umilostivi i da me što pre uzme k sebi. Da mi skрати muke, da ne slušam ovakve i njima slične gluposti. Slutim da će ih još biti – reče deda i ustade.

– Gde ćeš sad? Sastanak još nije gotov – upitao ga je tata.

– Imam izvesne probavne smetnje.

Mora da je deda svojom izjavom uspeo da zbuni govornika, koji je momentalno sišao sa stolice.

Deda se baš dugo zadržao u toaletu. Vratio se namrgođen i seo u svoju omiljenu fotelju.

Neko je zvonio na vrata. Tata mi je očima pokazao da idem da vidim ko je to legao na zvonce. To je bio Dobrivoje, muž one sisate sa trećeg sprata.

Kad je zaduživao uniformu, u nju je mogao da stane još jedan rezervista, a sad već ne.

– Komšija, mene su, kao što vidiš, mobilisali. Možeš li, molim te, da mi pozajmiš podkapu? – još sa vrata je upitao i podigao obrve, videvši tatu kome je lice bilo prekriveno papirićima novina, skorelim od krvi.

Ušao je u dnevnu nam sobu, sav smeten.

– A šta ako ti, tamo na ratištu, pogineš, na primer? – upitao je tata.

– Neću, komšija. Evo, obećavam – svečanim glasom reče Dobrivoje.

– Baš će tebe da pitaju – dobacio je deda.

Komšija Dobrivoje je progutao knedlu.

– Dobro, daću ti. Mene ionako neće zvati. Načuo sam da imaju višak kuvara, a manjak kazana.

– Kao narod smo jako nemaštoviti. Stalno ratujemo sa istima – reče deda.

– Takva nam je karma – zaključila je mama.

– Navika je čudo, mislim, ako pričamo o istome – dodao je tata.

Tata je doneo komšiji podkapu, zatraživši da je odmah stavi na glavu, da vidi kako mu stoji.

Deda je rekao:

– Kao saliveno.

Tata se složio.

– Tačno tako. Kao da je za njega pravljena.

Mama je dodala:

– Komšija, sa podkapom ćete sačuvati uši, da vam ne nazebu.

Deda je dobacio:

– To ako sačuva glavu na ramenu.

Meni čika Dobrivoje, čije se lice znojilo i crvenelo ispod pozajmljene podkape, uopšte nije ličio na nekog ratnika koji puca okolo. Više je izgledao kao da će biti upucan.

Tata je izneo jedno svoje razmišljanje:

– Kad malo bolje razmislim, ispada da je JNA jedina vojska u istoriji sveta koja je tolike godine obučavala svoje pripadnike kako da se u budućnosti što kvalitetnije pobiju između sebe. To znači da sam ja, kad sam ono bio u vojsci, spavao, jeo i pio zajedno sa svojim budućim neprijateljima. A i oni takođe – reče i duboko uzdahnu.

– Ti, komšija, moj ti je savet – javio se deda iz fotelje – da se paziš zalutalih metaka.

Tata je dodao:

– A i rikošeta, ponajpre.

Kad je komšija izlazio, tata je za njim u hodniku prosuo lavor vode.

– Ne okreći se, sine – dobacio mu je, jer poznato je da ne valja da se taj ko se tako ispraća okrene, makar bio sav ispolivan po leđima, kao što je ovog puta bio slučaj sa čika Dobrivojem.

– Zašto prosipaš vodu za komšijom?– upitala je mama – To se radi samo kad neko ide da položi ispit.

– Sipam vodu da položi život za otadžbinu.

– Kad već ide – reče deda.

– Tako je, tata. Zar treba da se vrati osakaćen? Recimo, ostane bez noge, a nama u zgradi lift malo-malo pa ne radi. Što da muči sebe i druge. Nego, kad smo već kod toga, mi ne znamo do kada će rat da traje. Sad čim se završi srednja škola, odmah šalju u vojsku. Zato ćeš ti, sine moj, da ponavljaš razred, preventivno.

– Ali, on je još u osnovnoj školi i najbolji je đak u razredu.
Upropastićeš mi dete – reče mama plačnim glasom.

– Onaj Mišin mali bio Vukovac, i eno ga sad na ratištu – obavestio nas je deda.

Mene niko nije pitao šta mislim o tome.

Tata me je samo pomilovao po glavi i zapretio mi :

– Ako ne budeš sarađivao, ja ću da nađem vezu da ponavljaš.

A onda se ponovo oglasilo zvonce. Mama je otvorila vrata. Bolje da nije. To je nama došao stric. Tatin brat rođeni. Crna ovca porodice.

Tata nas je podsetio:

– Ovo je mog oca sin.

Tog svog brata, jedinog koji je bio mornar, posprdno je zvao „Maestral”.

Stric me je pomazio po glavi i iz torbe izvadio poklon za mene – drvenu masku nekog afričkog plemena.

– Gde ću ja da spavam? – odmah je pitao stric, a da nije još ni seo.

– Još jedna gladna usta – zaključio je deda.

– Devere, šta je sa brodom, hoćeš li i dalje da ploviš? – upitala je mama.

– Isterali su me sa broda čim su stavili svoju zastavu, jer nisam njihov.

– Pametni ljudi – reče deda.

Tata je pogledao u svog brata.

– Ti si neupućen, samo da znaš, nas ne interesuje šta se događa tamo napolju.

– Kad to stupa na snagu? – interesovao se stric.

– Već je stupilo – odgovorio je deda.

Ležeći u krevetu, ja sam zamišljao, sa afričkom maskom na glavi, kako je naša zgrada jedan veliki brod. Plovili smo nemirnim okeanom i ogromni talasi su pretili da nas potope.

Zoran Grujić Gruja

Crni oblaci su išli ka nama.

Sevale su munje.

Deda je na palubi sedeo u svojoj fotelji sa pojasom za spasavanje i vikao iz sveg glasa:

– Velika oluja se sprema. Zna li neko da pošalje SOS.?